

Тема 1. Вступ до курсу «Історія України до ХХ ст.». Найдавніша історія України.

План заняття

- 1. Вступ до курсу «Історія України до ХХ ст.».**
- 2. Первісні люди на території України Кочові народи.**
- 3. Антична цивілізація Північного Причорномор'я.**
- 4. Ранні слов'яни та їх сусіди.**

Рекомендована література

- Бойко О. Історія України: Навч. Посібник. – К.: Академвидав, 2003.
- Борисенко В. Курс української історії. К.: Либідь, 1998.
- Довідник з історії України: в 3 томах. – К.: Генеза, 1995.
Історія України (підручник для ВНЗ) / кер. Зайцев Ю.Д. – К.: Світ, 2003. – 585 с.
Мицик Ю. А. Історія України.–К.:Знак, 2008. – 449 с.
Островський В.В. Історія України. – Запоріжжя: Університет, 2009. – 485 с.
Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2007. – 592 с.

Інтернет-джерела

www.litopys.org.ua

Джерела з історії України та літератури

<http://history.franko.lviv.ua/>

Книги в електронному вигляді: Н. Яковенко "[З найдавніших часів до кінця XVIII ст.](#)", Я.Грицак "Формування модерної української нації XIX-XXст". та повнотекстова версія «**Довідника з історії України**».

Реферат – коротка доповідь із оглядом існуючого готового матеріалу з певної проблеми.

Структура реферату :

титульний аркуш,
зміст,
вступ,
2–3 розділи,
висновки,
список джерел і літератури.

Загальний обсяг 10–20 аркушів тексту,
надрукованому через 1,5 інтервали на папері
формату А4 лише з одного боку.

Виступ з доповіддю на семінарі на 7–10 хвилин.

Зазвичай структура плану реферату включає:

1. Вступ, в якому міститься обґрунтування теми та її актуальності, пояснення причин, чому вибрана саме ця тема, чим зумовлений інтерес до неї. Потім дається огляд літератури з теми реферату. У вступі повинна бути чітко сформульована мета, яку висуває автор, і задачі, за допомогою яких вона буде реалізовуватися.

2. Основна частина реферату зазвичай складається з двох-трьох розділів:

а) теоретичного осмислення проблеми;

б) викладу емпіричного, фактичного матеріалу, який аргументовано підтверджує викладену в першому розділі основної частини теорію.

Основна частина повинна співвідноситись із поставленими задачами.

Можливий навіть поділ основної частини на стільки параграфів (підрозділів), скільки поставлено задач.

3. Заклучна частина містить результати осмислення проблеми, висновки, які зробив автор реферату, а також оцінку важливості таких висновків для практики чи для подальшого вивчення проблеми.

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТУ

1. Посилання потрібне в тому випадку, якщо чужа ідея переказана в тексті своїми словами, в такому випадку вона позначається так: [Див.: 2, 342], де 2 – номер джерела у списку літератури, а 342 – номер сторінки. Цитата позначається так само у квадратних дужках, але без слова «Див.».
2. Цитата повинна бути завершеним за змістом уривком тексту. Якщо вислів скорочений, то пропущені елементи замінюються трикрапкою.
3. Допускається заміна застарілих форм написання сучасними, з обов'язковим застереженням.
4. Якщо із уривку цитати незрозуміло, про кого або про що йде мова, можливе пояснення в круглих дужках із вказуванням на особу чи предмет, за цим слідує позначення ініціалів автора реферату.

Бібліографічний опис виконується у відповідності з прийнятими правилами:

1. Прізвище та ініціали автора.
2. Повна і точна назва книги, яка не береться у лапки.
3. Підзаголовок книги, який уточнює назву (якщо він указаний на титульному листку).
4. Назва міста видання книги в називному відмінку. При цьому для ряду міст допускається скорочення: Київ – К.; Харків – Х.; Москва – М., і т.д.
5. Назва видавництва (без лапок).
6. Рік видавництва (без слова „рік”).
7. Сторінки

Титульний лист оформлюється наступним чином:

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Нікопольське педагогічне училище

**РЕФЕРАТ
З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ**

на тему:

«.....»

Студентки (студента)

... курсу група....

П І Б

Викладач Осинський Ю. П.

м. Нікополь

2015

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з історії України

Оцінка “відмінно” ставиться, якщо студент глибоко і твердо засвоїв програмовий матеріал, системно, послідовно, вільно та логічно висловлює власні судження і переконливо їх аргументує, вільно володіє основними термінами курсу, може аналізувати історичну інформацію, співвідносити історичні процеси з періодомі, чітко і лаконічно відповідає на поставлені питання, самостійно узагальнює навчальний матеріал, здатний презентувати власну інтерпретацію (версію, розуміння, оцінку) історичних явищ, показує творчі здібності в самостійному засвоєнні матеріалу курсу.

Оцінки “добре” заслуговує студент, який твердо знає програмовий матеріал, грамотно і по суті його викладає, відповіді достатньо повні, але деякі питання викладає не зовсім повно та чітко й уточнює їх після додаткових запитань, володіє основними термінами. Студент узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, залученими з підручника (наочних посібників, історичних документів); може дати порівняльну характеристику історичних явищ, визначення поняттям; у цілому самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; встановлює синхронність подій у межах курсу; може аналізувати зміст історичної карти, узагальнювати та застосовувати ці знання, здатний самостійно вивчати матеріал за вказаною літературою з предмету.

Оцінку “задовільно” отримує студент, який зміг засвоїти лише основний матеріал курсу, у цілому самостійно відтворює фактичний матеріал теми; може дати стисло характеристику історичній постаті; встановити послідовність подій на основі знання їх дат; у цілому правильно вживає історичні терміни; може показати на карті місця основних подій, користуватись за допомогою викладача джерелами історичної інформації (наочними та текстовими, що подаються у підручнику та інших джерелах), але не знає окремих деталей, та цей матеріал достатній для подальшого навчання на здобуття професії, допускає неточні і не повні відповіді, не чітко їх формулює, робить окремі помилки у відповіді, але може їх усунути під керівництвом викладача, недостатньо володіє термінологією.

Оцінка “незадовільно” виставляється студенту, який може двома-трьома простими реченнями розповісти про історичну подію чи постать; впізнати історичну подію, постать за описом; співвіднести рік зі століттям, століття - з тисячоліттям (на рівні “так - ні”), але не знає значної частини матеріалу курсу, допускає суттєві помилки при його викладі, помиляється у визначенні термінів та дат.

Періоди дописемної (доісторичної) доби людства:

стародавній кам'яний вік (палеоліт) - від появи людини на Землі (близько 3 млн. років тому) до IX тисячоліття до н. е.;

мезоліт – близько IX-VIII тисячоліття до н.е.;

новокам'яний вік (неоліт) – від VI тисячоліття до н. е. до IV тисячоліття до н. е.;

мідний вік (енеоліт) – середина IV тисячоліття до н. е. до II тисячоліття до н. е.;

доба бронзи - від початку II до початку I тис. до н.е.);

доба заліза – від рубежу II - I тис. до н. е. і до - V ст. н. е.

Мистецтво (наскельні розписи, скульптура з глини)

Перші знаряддя праці

Форми первісної релігії:

Магія - обряди і дії, засновані на вірі в здатність людини надприродним шляхом впливати на інших людей, тварин, явища природи, а також богів і духів.

Тотемізм - одна із первісних форм релігійних вірувань, відповідно до якої поклонялися певному виду тварин чи рослин, що вважалися охоронцями роду.

Фетишизм - поклоніння предметам неживої природи, які нібито наділені силою.

Неолітична революція – глибокі зрушення в господарстві, які полягали у переході людини від привласнювального господарства (збиральництва, мисливства) до відтворюючого (землеробства, скотарства).

Трипільська культура (IV-III тис. до н.е.)

1. Назва походить від перших пам'яток, що були відкриті на початку ХХст біля с. Трипілля (на Київщині) відомим археологом Вікентієм Хвойкою.

2. Трипільська культура відома по всій Україні і за її межами (Молдова).

3. «Трипільці» залишили невеликі села, великі села, а також великі поселення („міста”). Останні займали великі площі і нараховували до 2-х тис. житлових будинків, майстерень.

4. Трипільці займалися хліборобством та скотарством, мали розвинені ремесла, особливо гончарне.

5. Особливо цікавим явищем в їх культурі є мальована кераміка - розмальовувалися чорною, білою та темно-червоною фарбами. Гончарні вироби мали орнаменти, що склалися з символічних малюнків у вигляді: спіралей, трикутників, кіл, фігурок людей та тварин. Вчені гадають, що ці розписи є піктографією (початками писемності в малюнках). *Культура мальованої кераміки.*

6. На поселеннях знаходять жіночі статуетки з глини - зображення богині-матері; у трипільців певний час ще панує матріархат.

7. Трипільці - перше автохтонне населення на території сучасної України.

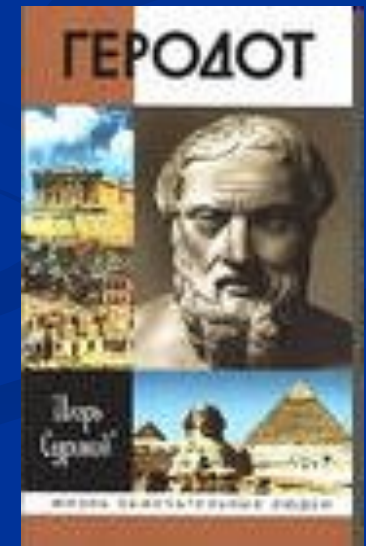
Україна в ранньому залізному віці.
Територія України в цей час заселена різними за походженням і мовою племенами: тут мешкають автохтонні землеробські племена - пращури слов'ян, іраномовні скотарські кочові племена; сюди переселяються греки-колоністи.

Україна в ранньому залізному віці. Територія України в цей час заселена різними за походженням і мовою племенами: тут мешкають автохтонні землеробські племена - пращури слов'ян, іраномовні скотарські кочові племена; сюди переселяються греки-колоністи.

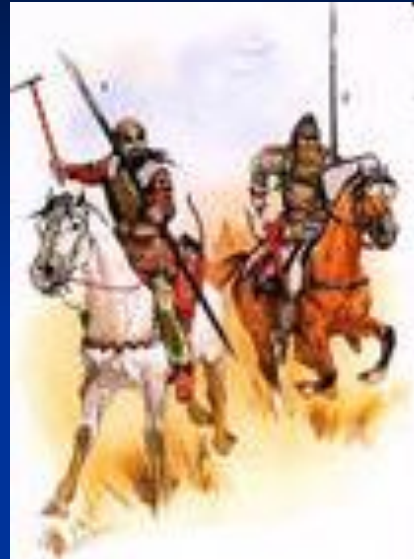

У IX - VII ст. до н. е. в степовій зоні України живуть **кіммерійці** (згадки про них є у грецького поета Гомера в творі „Одіссея”); це перша назва народу, що жив на території сучасної України. Кіммерійці належали за походженням до індоєвропейців, вели кочовий спосіб життя, утворили великі союзи племен на чолі з царями. Під час навали скіфів вони зазнали поразки і залишили свою країну.

Доба скіфів VII ст. до н. е – II ст. до н. е.

Цар Атей в IV ст. до н.е.

Дарій I

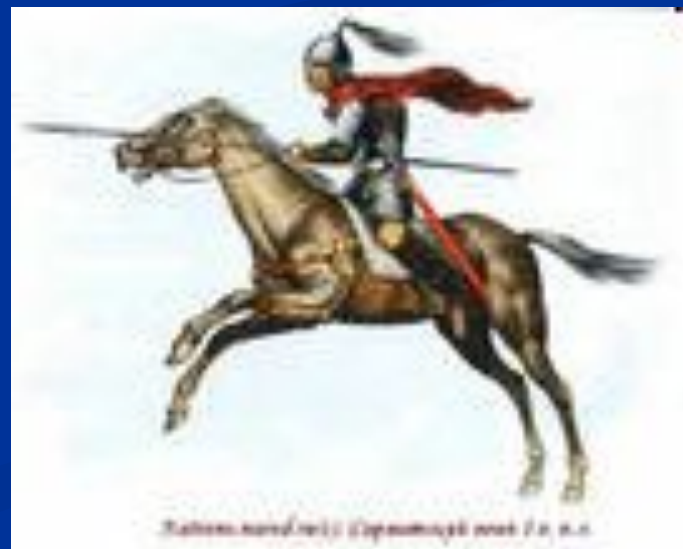
монети царя Атея

Доба скіфів VII ст. до н. е – I ст. до н. е.

Сармати (III ст. до н.е. – III ст. до н.е.) – «оперезаний мечем». Геродот наводить легенду про походження сарматів, називаючи їх по-своєму - савромати.

Античні міста-держави Північного Причорномор'я:

I. Грецький період (друга половина VII – середина I ст. до н. е.). Виникнення й становлення міст-держав та Боспорського царства; тісні зв'язки з материковою Грецією, переважання в житті колоністів елліністичних традицій та звичаїв; стабільність розвитку колоній; активна урбанізація (регулярне планування міських кварталів, побудова монументальних споруд, оборонних мурів, підвищення ролі міст); започаткування карбування монет; відносний мир та співіснування (особливо на початковій стадії цього періоду) з населенням приморської зони.

II. Римський період (середина I ст. до н. е. — IV ст. н. е.). Розпочинається прогресуюча втрата полісами політичної незалежності. Більшість міст-держав зійшли з історичної арени, вціліли лише Пантікапей та Херсонес, які з часом потрапили під владу Візантійської імперії.

Причини еллінської міграції:

- 1) демографічна - перенаселення в материковій Греції – надлишок населення змушений був мігрувати;
- 2) аграрна - нестача землі в метрополії штовхала до освоєння нових територій;
- 3) торговельна - колонізація - це побічний продукт торгової експансії;
- 4) сировинна - в нових землях греки шукали не ринки збуту, насамперед, продукти і джерела сировини, яких не вистачало в Греції: зерно, метали, будівельний ліс тощо;
- 5) воєнна - до міграції греків змушувала агресія лідійців та персів;
- 6) соціальна - невщухаюча соціальна боротьба між окремими верствами грецького населення примушувала тих, хто зазнав поразки, мігрувати;
- 7) етнічна - етноплемінний склад полісів материкової Греції не був однорідним, міжетнічні тертя штовхали багатьох до пошуків нових земель.

Ольвія

Ранні слов'яни та їх сусіди.

1. Слов'яни своїм корінням належать до індоєвропейських народів; їх виділення в окрему групу відбувається в кінці бронзового - на початку залізного віку.
2. Здавна вони займали лісостепові простори Східної Польщі та України, де займалися землеробством, скотарством, різними промислами. Слов'яни - автохтонне населення України.
3. Багаточисельні племена слов'ян в своєму розвитку пройшли кілька етапів; в I тис. до н. е. частина слов'янських племен входила до Скіфії, пізніше - до Сарматії та готської держави (держави Германаріха); мали і свої союзи племен.
4. Перші згадки про слов'ян (під назвою **венедів**) - «велике племя» (народ), що жили між Віслою та Карпатами, в межах Сарматії дають античні автори I-II ст. В їхніх працях венеди (Птолемей подає й спотворену самоназву — ставани) локалізуються в лісостеповій смузі від Дніпра до Вісли, між балтськими племенами і аланами. В середині I тис. візантійські автори згадують слов'ян під назвами венетів, антів і склавінів.
5. З письмових джерел знаємо, що у слов'ян в цей час було політичне об'єднання, яке називалося Антською державою.